

ลิลิตโองการแข่งน้ำ

วรรณกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี
THG2402

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

ผู้แต่ง : พราหมณ์ในราชสำนักอยุธยา (อาจจะเป็นพราหมณ์มาจาก นครศรีธรรมราช)

จุดมุ่งหมาย : ใช้เป็นโองการสำหรับพราหมณ์อ่านประกาศในพิธีที่เรียกว่า พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา หรือพระราชพิธีศรีสัจจปานกาล ซึ่งเป็นพิธีที่ให้เหล่าเสนา ข้าราชการแสดง และสาบานตนว่า จะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

สมัยที่แต่ง : สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑

ในวรรณคดีมีการกล่าวถึงพระนามของพระมหากษัตริย์ถึง ๒ แห่งใน
รายได้แก่ “สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหจักรพรรดิศรราช”
และ “สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหาดีลกภาพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์”

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

ลักษณะคำประพันธ์ : ลิลิต = ร่าย + โคลง ในโองการแข่งน้ำใช้คำประพันธ์ประเภทร่ายโบราณ มีจำนวนคำในวรรคไม่แน่นอน มีตั้งแต่ ๔-๑๐ คำขึ้นไป แต่ส่วนใหญ่มีวรรคละ ๕-๖ คำ คำรับสัมผัสมีได้ตั้งแต่คำแรกถึงคำสุดท้ายในวรรค และบางวรรคขาดสัมผัสก็มี

ดังตัวอย่าง

๑ โอมไชยะไชย ไชโสฬสพรหมญาณ บานเคียรเกล้า เจ้าคลีบัวทอง
ผยองเหนือขุนห่าน ท่านรังก่อดินก่อฟ้า หน้าจตุรทิศ ธรรมิตรดา มหากฤตรา
ไตร อมไตยโลเกศ จงตรีศักดิ์ท่าน พิญาณปรมาธิเบศ ไทธเรศสุรสิทธิ์ พ่อ
ประถมบุญภารดิเรก ...

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

ลักษณะคำประพันธ์ :

ร่ายโบราณในเรื่องนี้มีการใช้คำสร้อยเสริมหน้าวรรค คำสร้อยท้ายวรรค
คำสร้อยสลับวรรค และคำสร้อยท้ายบท

ตั้งตัวอย่าง คำสร้อยสลับวรรค

๑ จงไปเป็นเปลวปล่อง น้ำคลองกลอกเป็นพิษ คาบิตเป็นดาวจุ่ม ฟ้า
กระทุ้มทับลง แล่งแผ่นดินปลงเอาชีพไป อย่ากินเข้าเพื่อไฟ **จนตาย** อย่าอาศัย
แก่น้ำ **จนตาย** นอนเรือนค้ำรนคา **จนตาย** สීමตาหงายสู่ฟ้า **จนตาย** ก้มหน้าลง
แผ่นดิน **จนตาย** สีสองกินไฟต่างจนวน ฯ

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

ลักษณะคำประพันธ์ :

ส่วนที่เป็นโคลงในเรื่องนี้ ใช้โคลงสี่ด้นบาทกฤษกร ซึ่งไม่
เคร่งครัดเรื่องคำเอกและคำโท แต่มีข้อสังเกตว่าเน้นสัมผัสระหว่าง
บาทและระหว่างบทอยู่มาก ทั้งนี้สัมผัสระหว่างบาทจะค่อนข้างเป็น
สัมผัสที่ยืดหยุ่น

๑ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ (๐ ๐)
๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐
๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ (๐ ๐)
๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๑

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

โอกาสของการถือน้ำแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. การถือน้ำเมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้รับราชสมบัติ
๒. การถือน้ำของข้าราชการประจำ ที่ทำปีละ ๒ ครั้ง คือ ในเดือนห้า ขึ้น ๓ ค่ำ และในเดือนสิบ แรม ๑๓ ค่ำ
๓. การถือน้ำของศัตรูที่เข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร
๔. การถือน้ำทุกเดือนของทหารที่ถืออาวุธ
๕. การถือน้ำเมื่อแรกเข้ารับตำแหน่งของที่ปรึกษาราชการ

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

การถือน้ำประเภทที่ ๑ ๓ และ ๕ ไม่มีการกำหนดเวลาถือ
น้ำอย่างแน่ชัด ผู้ถือน้ำจะต้องอ่านคำสาบานทุกคน จะฝ่าฝืนไม่ได้

ส่วนการถือน้ำประเภทที่ ๒ พระบรมวงศานุวงศ์ที่ได้รับการ
ไ้วางพระราชหฤทัยไม่ต้องอ่านคำสาบาน

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเป็นทั้งพิธีพุทธและพิธี
พราหมณ์ ในสมัยโบราณมีปีละ ๒ ครั้ง

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

ลำดับการพระราชพิธีมีดังนี้ คือ

ทำน้ำพระพุทธมนต์ให้เป็นน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (น้ำชำระพระแสง)

สาบานตน

ดื่มน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

☆ ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า) ☆

เนื้อเรื่อง : ตอนต้นกล่าวนมัสการพระนารายณ์ พระอิศวร และพระพรหม ตามลำดับ (เทพเจ้าทั้งสามในศาสนาฮินดู)

- กล่าวถึงไฟบรรลัยกัลป์ล้างโลก แล้วฝนตกลงมาดับไฟ เกิดเป็นแผ่นดิน เป็น
ภูเขาคือดินหอมไปถึงสวรรค์ พวกเทวดาลงมากินดินจึงเสื่อมฤทธิ์กลับขึ้นสวรรค์ไม่ได้

- เกิดมีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาว แล้วจึงมีพระราชหรือกษัตริย์ (กำเนิดจักรวาล และกำเนิดสมมติราชา)

- กล่าวถึงการตั้งพิธีสาปแช่ง เชิญภูมิเทวดา เชิญผี เชิญพระสงฆ์มาเป็นพยาน
- คำสาปแช่งผู้ที่มีใจคิดคดทรยศต่อพระราช (เป็นตอนที่เนื้อความมากกว่าตอนอื่น)

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

ตัวอย่างคำสาปแข่ง :

จงเทพยดาฝูงนี้ให้ตายในสามวัน อย่าให้ทันในสามเดือน
อย่าให้เคลื่อนในสามปี อย่าให้มีสุขสวัสดิ์เมื่อใด อย่ากินเข้า
เพื่อไฟจนตาย

ตัวอย่างคำสรรเสริญ :

มิ่งเมืองบุญศักดิ์แพรว
เพิ่มช้างม้าแพ้วควาย

ใครชื่อใครรางควายทอง
ใครชื่อฟ้าสองย้าวเรียงยิบ

ลิลิตโองการแข่งน้ำ (ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า)

ความคิดและความเชื่อ

๑. คนไทยเชื่อเรื่องคำสาบาน เชื่อเรื่องการสาปแช่ง เชื่อเทพเจ้าในศาสนาฮินดู เชื่ออำนาจของผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ในธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อเรื่องอำนาจของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ด้วย
๒. ความคิดในการสาปแช่งเป็นความคิดของชนเผ่าไทย-ลาว และเป็นวิธีการแข่งแบบเก่า คือนิยมใช้คำสาปแช่งที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน
๓. ความคิดความเชื่อเรื่องกำเนิดจักรวาล กำเนิดพระราชา และสิทธิธรรมของพระราชา